

Fethiye (Muğla, Türkiye) Cuma Pazarında Satılan Tıbbi Bitkiler Üzerine Bir Araştırma

Bahar Gürdal , Yeliz Tunç

İstanbul Üniversitesi, Eczacılık Fakültesi, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

*Sorumlu yazar / Correspondence: bahar.gurdal@istanbul.edu.tr

Geliş/Received: 01.06.2020 • Kabul/Accepted: 05.11.2020 • Yayın/Published Online: 30.12.2020

Öz: Muğla ili tıbbi ve aromatik bitkiler açısından zengin bölgelerimizdendir. Halk arasında da bitki kullanımı yaygındır ve bitkilerin geleneksel kullanımı kültürel açıdan önemli değerlerimizdendir. Bu çalışma kapsamında Fethiye’de (Muğla, Türkiye) Cuma günleri kurulan semt pazarında satışa sunulan ve tıbbi amaçla kullanılan bitkiler araştırılmıştır. Satış yapan kişilerle konuşularak bitkilerin yöresel ismi, kullanılan kısmı, kullanım amacı, hazırlanış yöntemi ile ilgili bilgiler kaydedilmiştir. Tıbbi amaçla satılan 11 familyaya ait 4’ü endemik (*Achillea teretifolia*, *Ballota pseudodictamnus* subsp. *lycia*, *Nepeta cadmea*, *Sideritis pisdica*) 22 bitki belirlenmiştir. En fazla taksona sahip familya Lamiaceae (10 takson)’dır. Bitkilerin kullanılan kısımları değerlendirildiğinde en fazla toprak üstü kısım tercih edilmektedir. Bitkilerin hazırlanış yöntemleri infüzyon, zeytinyağda maserasyon ve dekoksilyondur. Tespit edilen bitkiler daha çok üst solunum yolu rahatsızlıklarında kullanılmaktadır. Ayrıca elde edilen sonuçlar Muğla ilinde yapılan etnobotanik çalışmalar ile de karşılaştırılmıştır.

Anahtar kelimeler: Fethiye, tıbbi bitkiler, semt pazarı, Muğla

A Research on Medicinal Plants Sold in Fethiye Local Market (Muğla, Turkey)

Abstract: Muğla province is one of rich region in terms of medicinal and aromatic plants. The use of plants is also common among the people and traditional use of plants is important cultural values. In this study, the medicinal usage of plants sold in local market in the Fethiye (Muğla, Turkey) was investigated. Information on local plant names, ailments against which the plants were used, parts of the plants used, and methods of preparation was recorded by interviewing with local people. A total of 22 plant taxa belonging to 11 families were determined and four of them were endemic (*Achillea teretifolia*, *Ballota pseudodictamnus* subsp. *lycia*, *Nepeta cadmea*, *Sideritis pisdica*). The most common family was Lamiaceae (10 taxa). Most preferred used part of the plants was aerial part. Methods of preparation were infusion, maceration in olive oil and decoction. The identified plants were mostly used for upper respiratory diseases. The results were also compared with the ethnobotanical studies in the Muğla province.

Key words: Fethiye, medicinal plants, local market, Muğla

GİRİŞ

Türkiye üçte biri ülke için endemik olan yaklaşık 12,000 vasküler bitki türü ile ılıman bölgedeki en zengin ülkelerdendir (Şekercioğlu vd., 2011; Güner vd., 2012; Özhatay vd., 2017, 2019). Bitki çeşitliliği Güneybatı Anadolu’da özellikle Akdeniz tipi vejetasyonu açısından yüksektir (Byfield vd., 2010). Bitki örtüsü ve kültürel çeşitliliği ile Anadolu bitkilerin geleneksel kullanımı açısından oldukça zengindir. Türkiye’de halkın bitkileri kullanımı ile ilgili çok sayıda etnobotanik çalışma yapılmıştır (Yeşilada vd., 1993, 1999; Fujita vd., 1995; Honda vd., 1996; Sezik vd., 2001; Koçyiğit ve Özhatay, 2006; Aydın ve Yeşil, 2018; Şahin Fidan ve Akan, 2019).

Bu çalışma Muğla Fethiye’de Cuma günleri kurulan halk pazarında yöreden toplanıp tıbbi olarak satılan bitkiler üzerine yapılmıştır. Bu pazarda daha çok yerel halkın kendi yetiştirdikleri, doğadan topladıkları, hazırladıkları bitki ve doğal ürünler (pekmez, bal, zeytinyağı, bazlama, ekmekek, köy sabunu vb.) satışa sunulmaktadır. Tıbbi bitkilerden,

sebze, meyve, tahta kaşık ve sepet gibi araç gereçlere kadar birçok ürün bulunmaktadır. Bu çalışma kapsamında tıbbi bitkilerin yöresel adları, kullanımları tespit edilerek değerlendirilmiştir.

MATERYAL ve YÖNTEM

Araştırma alanı:

Fethiye, Akdeniz Bölgesi'nin batısında, Muğla iline bağlı, yüzölçümü 3,059 km² olan ilçedir. Antik Çağ'daki adı Telmessos olan Fethiye, Anadolu uygarlıklarının en eskilerinden biri olan Likya uygarlığının batıdaki en önemli kentidir. Fethiye ilçesi, kuzeybatıda Köyceğiz ilçesi, kuzeyde Gölhisar ve Çameli ilçeleri ile Denizli ve Burdur illeri, doğuda Elmalı ile Antalya ili, güneyde Eşen Çayının denize döküldüğü Çayağzı, batıda Kapıdağ Yarımadası, güneybatıda Akdeniz, Kaş ilçesi ile sınırlanmıştır. Fethiye ve çevresinde Akdeniz iklimi hâkim olup yazlar sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlıdır. Yağışlar sonbahar sonu başlamakta ve kışın devam etmektedir. Kıydan uzaklaştıkça, yükseklerle çıkıldıkça ve iç kesimlere doğru kışlar daha sert geçmekte ve kar yağışları görülmektedir (Göktepe ve Avcı, 2015).

İlçede cuma günleri Fethiye'nin üretici pazarı kurulmaktadır. Yerel halk ürünlerini bu pazarda satışa sunmaktadır.

Bitki materyali ve değerlendirmesi:

Bu çalışma kapsamında Fethiye'de (Muğla, Türkiye) Cuma günleri kurulan semt pazarında satışa sunulan ve tıbbi amaçla kullanılan bitkiler ele alınmıştır. Pazar yeri Mayıs 2019 ve Şubat 2020 tarihleri arasında farklı zamanlarda 6 kez ziyaret edilmiştir. Satış yapan kişilerle konuşularak bitkilerin yöresel ismi, kullanılan kısmı, kullanılışı ile ilgili bilgiler kaydedilmiştir (Şekil 1). 55-65 yaş aralığında 8 kişi ile görüşülmüştür. Tezgâhlar ve bitkiler fotoğraflanmıştır. Bu çalışmada tıbbi bir etki söylenerek satışa sunulan, Fethiye ve çevresinden toplanan bitkiler değerlendirilmiştir. Aktar olarak ürün getirenler, bölgeden toplanmayan ve yerel olmayanlar kapsam dışında bırakılmıştır. Toplanan bitkilerin tainlerinde "Flora of Turkey and the East Aegean Islands", "Resimli Türkiye Florası" ve "Türkiye Bitkileri Listesi (Damarlı Bitkiler)" adlı eserlerden yararlanılmıştır (Davis, 1965-85; Davis vd., 1988; Güner vd., 2000; Güner vd., 2012; Güner vd., 2018). Yöresel adları yanında bitkilerin Türkçe Bilimsel Adları da Bilimsel Latince isimden sonra Güner vd. (2012) kullanılarak belirtilmiştir. Teşhisi yapılan bitki örnekleri İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Herbaryumu'nda (ISTE) bulunmaktadır.

BULGULAR

Çalışma kapsamında 11 familyaya ait 22 takson belirlenmiştir. Bunlardan dört tanesi endemiktir. Sunulan bitkilerin hepsi yerli halk tarafından ve Fethiye civarından toplanıp satılan bitkileri kapsamaktadır. Sadece *Momordica charantia* L. türü költürdür ancak yaygın tıbbi kullanımı ve satışından dolayı yer almaktadır. Endemik olan *Ballota pseudodictamnus* subsp. *lycia* ve *Nepeta cadmea* taksonlarının satışının hızlı olmadığı belirtilmiştir ve satıldıkça yeniden topladıklarını belirtmişlerdir.

ANACARDIACEAE / MENENGİÇGİLLER

Pistacia terebinthus L. / Menengiç

Yöresel adı: Çitlembik

Kullanılan kısmı: Meyve

Kullanım şekli: Meyveleri zeytinyağda kavrulur. Bu yağ boğaz ağrılarında haricen sürülür ve ısıtılmış tülbent ile boğaz sarılarak bir gece bekletilir.

ASTERACEAE / PAPATYAGİLLER

Achillea teretifolia Willd. (endemik) / Beyazcivanperçemi

Yöresel adı: Civanperçemi

Kullanılan kısmı: Toprak üstü kısmı

Kullanım şekli: İnfüzyon olarak kadın hastalıkları, menapoz ve idrar yolu hastalıklarında tüketilir.

Anthemis sp. / Papatya

Yöresel adı: Papatya

Kullanılan kısmı: Toprak üstü kısmı, kapitulum

Kullanım şekli: İnfüzyon şeklinde sinüzit ve uyku problemlerinde kullanılır.

Helichrysum stoechas subsp. *barrelieri* (Ten.) Nyman / Kudama

Yöresel adları: Altınbaş, altın otu, sönmez çiçek

Kullanılan kısmı: Toprak üstü kısmı

Kullanım şekli: İhlamur ve kuşburnu ile birlikte infüzyonu hazırlanır ve soğuk algınlığına karşı tüketilir.

CUCURBITACEAE / KABAKGİLLER

Momordica charantia L. / Kudret narı

Yöresel adı: Kudret narı

Kullanılan kısmı: Meyve

Kullanım şekli: Meyveler zeytinyağda bekletilir. Mide yanması ve diğer mide rahatsızlıklarında sabahları aç karnına bir yemek kaşığı bu zeytinyağlı karışımdan tüketilir.

EQUISETACEAE / ATKUYRUĞUGİLLER

***Equisetum telmateia* Ehrh. / Deredoruk**

Yöresel adı: Kırkkilitotu

Kullanılan kısmı: Toprak üstü kısmı

Kullanım şekli: İnfüzyon halinde ödem, eklem ağrıları ve kemik erimesi için kullanılır.

FABACEAE / BAKLAGİLLER

***Ceratonia siliqua* L. / Keçiboynuzu**

Yöresel adı: Keçiboynuzu

Kullanılan kısmı: Meyve, tohum

Kullanım şekli: Sadece tohumu veya meyveleri kaynatılarak öksürük ve boğaz ağrısı için tüketilir.

HYPERICACEAE / KANTARONGİLLER

***Hypericum perforatum* L. / Kantaron**

Yöresel adı: Sarı kantaron

Kullanılan kısmı: Toprak üstü kısmı

Kullanım şekli: İnfüzyon halinde rahatlatıcı olarak tüketilir. Toprak üstü kısımları zeytinyağda bekletilir. Daha sonra bu yağ haricen yara izi ve leke giderici olarak kullanılır.

LAMIACEAE / BALLIBABAGİLLER

***Ballota pseudodictamnus* subsp. *lycia* Hub.-Mor. (endemik) / Yernemnemi**

Yöresel adı: Dağ melisası

Kullanılan kısmı: Toprak üstü kısmı

Kullanım şekli: İnfüzyonu sakinleştirici olarak ve uyku problemlerinde kullanılır.

***Lavandula stoechas* subsp. *stoechas* L. / Karabaş**

Yöresel adı: Karabaş

Kullanılan kısmı: Toprak üstü kısmı

Kullanım şekli: İnfüzyonu damar açıcı olarak ve sigara bırakma amacıyla kullanılır.

***Mentha pulegium* L. / Yarpuz**

Yöresel adları: Yarpuz, filsiki

Kullanılan kısmı: Toprak üstü kısmı

Kullanım şekli: İnfüzyonu üst solunum yolu rahatsızlıklarında ve uçucu yağı nefes açıcı olarak tüketilir.

***Nepeta cadmea* Boiss. (endemik) / Honazpisikotu**

Yöresel adları: Oğulotu, kalbotu

Kullanılan kısmı: Toprak üstü kısmı

Kullanım şekli: Taş düşürücü olarak infüzyonu kullanılır.

***Origanum onites* L. / Bilyalıkekik**

Yöresel adları: Kekik, zahter

Kullanılan kısmı: Toprak üstü kısmı

Kullanım şekli: Soğuk algınlığı, öksürük, boğaz ağrısı ve mide ağrısında infüzyonu tüketilir.

***Rosmarinus officinalis* L. / Biberiye**

Yöresel adı: Biberiye

Kullanılan kısmı: Yaprakları

Kullanım şekli: İnfüzyonu regl dönemindeki karın ağrısı ve soğuk algınlığı için kullanılır.

***Salvia fruticosa* Mill. / Adaçayı**

Yöresel adları: Elmacık, adaçayı

Kullanılan kısmı: Toprak üstü kısmı

Kullanım şekli: İnfüzyonu soğuk algınlığı, boğaz ağrısı, baş ağrısı, öksürük ve menapozda tüketilir.

***Sideritis pisdica* Boiss. & Heldr. (endemik) / Eldivençayı**

Yöresel adları: Sarı yayla çayı, dağ çayı, adaçayı

Kullanılan kısmı: Toprak üstü kısmı

Kullanım şekli: Gripte infüzyonu tüketilir.

***Teucrium polium* L. / Acıyavşan**

Yöresel adları: Yavşan otu, peryavşan

Kullanılan kısmı: Toprak üstü kısmı

Kullanım şekli: İnfüzyonu diyabet tedavisinde tüketilir.

***Vitex agnus-castus* L. / Hayıt**

Yöresel adı: Hayıt

Kullanılan kısmı: Tohum

Kullanım şekli: Tohumlar hafifçe ezilip infüzyonu hazırlanır, menapozda kullanılır, terlemeyi önleyici olarak da tüketilir.

LAURACEAE / DEFNEGİLLER***Laurus nobilis* L. / Defne**

Yöresel adı: Defne

Kullanılan kısmı: Yaprak

Kullanım şekli: Yapraklar zeytinyağında bekletilir daha sonra bu yağ üşütme, soğuk algınlığında boğaza, kulak arkasına, göbek deliğine sürülür.

MALVACEAE / EBEGÜMECİGİLLER***Malva sylvestris* L. / Ebegümece**

Yöresel adı: Ebegümece

Kullanılan kısmı: Toprak üstü kısmı

Kullanım şekli: Öksürük kesici ve boğazı rahatlatmak için infüzyon halinde tüketilir.

ROSACEAE / GÜLGİLLER***Rosa canina* L. / Kuşburnu**

Yöresel adı: Kuşburnu

Kullanılan kısmı: Meyve

Kullanım şekli: Grip, soğuk algınlığında infüzyonu tüketilir.

SANTALEACEAE / GÜVELEKGİLLER***Viscum album* subsp. *album* L. / Ökseotu**

Yöresel adı: Ökse otu

Kullanılan kısmı: Yaprak

Kullanım şekli: İnfüzyonu yüksek tansiyona, diyabete ve kansere karşı kullanılır.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Fethiye ilçesinde Cuma günleri kurulan halk pazarında tıbbi amaçla satılan 4'ü endemik (*Achillea teretifolia*, *Ballota pseudodictamnus* subsp. *lycia*, *Nepeta cadmea*, *Sideritis pisidica*) 22 bitki belirlenmiştir. En fazla taksona sahip familya Lamiaceae (10 takson) daha sonra da Asteraceae (3 takson)'dir. Fethiye ilçesi konum itibarıyla güneybatı Anadolu'da yer almaktadır.

Lamiaceae familyası üyelerinin Akdeniz havzasında geniş yayılış göstermesiyle bu familyaya ait tıbbi, aromatik bitkilerin yörede en fazla kullanılması örtüşmektedir. Hazırlanış yöntemlerine bakıldığında en fazla tercih edilen yöntem infüzyon (18) bunu takiben zeytinyağda maserasyon (3) gelmektedir. Bitkilerin tıbbi olarak kullanılan kısımları karşılaştırıldığında en fazla toprak üstü kısmı (14) kullanılmakta bunu sırasıyla meyve (4), yaprak (3), tohum (2) ve kapitulum (1) izlemektedir. En fazla satılan bitkiler *Salvia fruticosa*, *Origanum onites*, *Mentha pulegium* ve *Lavandula stoechas* subsp. *stoechas*'dır. Tıbbi kullanımları dışında bazı bitkiler belli bir amaca yönelik olmaksızın yöre halkı tarafından çay olarak da tüketilmektedir bunlara örnek *Origanum onites*, *Rosa canina*, *Salvia fruticosa* ve *Sideritis pisidica* verilebilir. Pazarda bitkiler dışında yörede geleneksel yöntemle elde edilmiş *Mentha pulegium* uçucu yağı yarpuz yağı olarak küçük koyu renkli cam şişelerde satılmaktadır. *Hypericum perforatum* ve *Momordica charantia* türlerinin de zeytinyağda maserasyonu cam kavanozlarda satışa sunulmuştur.

Fethiye pazarında satılan tıbbi bitkilerin Muğla ilinde yapılmış diğer çalışmalarla karşılaştırılması Tablo 1'de verilmiştir.

Yaptığımız çalışmadaki bitkileri diğer ilçelerle karşılaştırdığımızda en fazla ortak bitki Köyceğiz (16) ilçesinde yapılan çalışma ile görülmüştür, daha sonra ortak bitki sayısı açısından sırasıyla Bodrum (13), Marmaris (11), Ortaca (11), Datça (4) ve Babadağ-Fethiye (3) gelmektedir. Çalışmamızdaki *Achillea teretifolia*, *Ballota pseudodictamnus* subsp. *lycia*, *Nepeta cadmea* ve *Sideritis pisidica* bitkilerinin tıbbi kullanımına Muğla'nın diğer ilçelerde rastlanmamıştır. Bunlar aynı zamanda endemik taksonlardır ve yerel halk tarafından doğadan toplanıp pazarda satılmaları dikkat çekicidir. Görüşmelerimiz sırasında satıldıkça toplandıklarını ve talebin satılan diğer bitkilere göre daha az olduğunu tespit edilmiştir.

Achillea teretifolia ile *Sideritis pisidica* türlerinin tıbbi kullanımları Muğla bölgesinde karşılaştırma yapılan çalışmalarda geçmemektedir. Ancak *Sideritis pisidica* "çay çalbası, kedi kuyruğu, eldiven çayı" ve *Achillea teretifolia* "dağ kekiği" yöresel isimleri ile yenen ve şifa olarak çayı tüketilen bitkiler olarak bazı kaynaklarda kayıtlıdır (Baytop, 1994; 1999; Ertuğ, 2014).

Muğla ili zengin bir floraya sahiptir ve halk arasında bitki kullanımı yaygındır aynı zamanda bölgede kurulan pazarlarda da doğadan toplanan veya kültürü yapılan bitkiler yöre halkı tarafından satılmaktadır. Bu çalışma bölgede ve yakın çevrede yapılacak olan diğer çalışmalar için bir kaynak olacaktır.

Şekil 1. Pazarda tıbbi bitki satan tezgahlardan genel görüntüler (A, B, C); D- *Hypericum perforatum* bitkisinin zeytinyağda maserasyonu; E- *Momordica charantia* meyvesi ve *Helianthus annuus* L. kapitulumu; F- *Rosmarinus officinalis* yaprakları

Tablo 1. Muğla ilinde yapılan diğer çalışmalar ile tıbbi kullanımların karşılaştırılması

Bitkinin Latince Adı	Marmaris (Gürdal ve Kültür, 2013)	Bodrum (Ertuğ, 2004; Tuzlacı, 2005)	Ortaca (Kazan, 2007)	Datça (Tuzlacı, 2002)	Babadağ- Fethiye (Tuzlacı, 2004)	Köyceğiz (Uysal, 2008)
<i>Achillea teretifolia</i>						
<i>Anthemis</i> sp.	-					-
<i>Ballota pseudodictamnus</i> subsp. <i>lycia</i>						
<i>Ceratonia siliqua</i>	-	+, -				+, -
<i>Equisetum telmateia</i>		-				
<i>Helichrysum stoechas</i> subsp. <i>barrelieri</i>		-	-			
<i>Hypericum perforatum</i>			+, -			+, -
<i>Laurus nobilis</i>	-	+, -	-			-
<i>Lavandula stoechas</i> subsp. <i>stoechas</i>	-	+, -	+, -	-		+, -
<i>Malva sylvestris</i>	+, -	-	-			-
<i>Mentha pulegium</i>	+, -	+, -	+, -	-		+, -
<i>Momordica charantia</i>	+, -					+, -
<i>Nepeta cadmea</i>						
<i>Origanum onites</i>	+, -	+, -	+, -	+		+, -
<i>Pistacia terebinthus</i>		-				-
<i>Rosa canina</i>					-	-
<i>Rosmarinus officinalis</i>	-	-	-			-
<i>Salvia fruticosa</i>	+, -	+, -	+, -		-	+, -
<i>Sideritis pisidica</i>						
<i>Teucrium polium</i>		-	-		-	-
<i>Viscum album</i> subsp. <i>album</i>						+, -
<i>Vitex agnus-castus</i>	-	-	-	-		-

"+" işareti bitkilerin kullanımlarının ortak; "-" işareti kullanımlarının farklı olduğunu; boş kısımlar yapılan çalışmalarda bulunmayan bitkileri; "+, -" işareti ortak kullanımların dışında kullanımların bulunduğunu göstermektedir.

TEŞEKKÜR

Çalışmamız sırasında bilgilerini bizimle paylaşan yöre halkına teşekkür ederiz.

KAYNAK LİSTESİ

- Aydın, A. ve Yeşil, Y. (2018). İkizce (Ordu-Türkiye) ilçesinde etnobotanik bir ön çalışma. *Bağbahçe Bilim Dergisi* 5(3): 25-43.
- Baytop, T. (1994). *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları: 578, Ankara.
- Baytop, T. (1999). *Türkiye’de Bitkiler ile Tedavi: Geçmişte ve Bugün*. Nobel Tıp Kitabevleri Ltd. Şti., İstanbul.
- Byfield, A., Atay, S. ve Özhatay, N. (2010). *Important Plant Areas in Turkey: 122 Key Turkish Botanical Sites*. WWF Turkey, İstanbul.
- Davis, P.H. (1965-1985). *Flora of Turkey and The East Aegean Islands* 1-9. Edinburgh University Press, Edinburgh.
- Davis, P.H., Mill, R.R. ve Tan, K. (edlr.) (1988). *Flora of Turkey and The East Aegean Islands* 10. Edinburgh University Press, Edinburgh.
- Ertuğ, F. (2004). Bodrum yöresinde halk tıbbında yararlanılan bitkiler. 14. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı (29-31 Mayıs 2002, Eskişehir), *Bildiri Kitabı* 76-93, Eskişehir.
- Ertuğ, F. (2014). Yenen Bitkiler. Şu eserde: Güner, A. ve Ekim, T. (edlr). *Resimli Türkiye Florası 1*. Ali Nihat Gökyiğit Vakfı, Flora Araştırmaları Derneği ve Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Fujita, T., Sezik, E., Tabata, M., Yeşilada, E., Honda, G., Takeda, Y., Tanaka, T. ve Takaishi, Y. (1995). Traditional medicine in Turkey VII. Folk medicine in middle and West Black Sea regions. *Econ Bot*, 49(4):406-422.
- Göktepe, S. ve Avcı, M. (2015). Muğla-Fethiye ormanlarında yangın sorunu, yangınların dağılımı ve yangınlar üzerinde etkili olan faktörler. *Türk J For* 16(2): 130-140.
- Güner, A., Aslan, S., Ekim, T., Vural, M. ve Babaç, M.T. (edlr.) (2012). *Türkiye Bitkileri Listesi (Damarlı Bitkiler)*. Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi ve Flora Araştırmaları Derneği Yayını. İstanbul.
- Güner, A., Kandemir, A., Menemen, Y., Yıldırım, H., Aslan, S., Ekşi, G., Güner, I. ve Çimen, A.Ö. (2018). *Resimli Türkiye Florası 2*. Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Yayınları, İstanbul.

- Güner, A., Özhatay, N., Ekim, T. ve Başer, K.H.C. (edlr.) (2000). *Flora of Turkey and The East Aegean Islands* 11. Edinburgh University Press, Edinburgh.
- Gürdal, B., Kültür, Ş. (2013). An ethnobotanical study of medicinal plants in Marmaris (Muğla, Turkey). *J Ethnopharm* 146(1): 113–126.
- Honda, G., Yeşilada, E., Tabata, M., Sezik, E., Fujita, T., Takeda, Y., Takaishi, Y. ve Tanaka, T. (1996). Traditional medicine in Turkey VI. Folk medicine in West Anatolia: Afyon, Kütahya, Denizli, Muğla, Aydın Provinces. *J Ethnopharm* 53(2): 75–87.
- Kazan, D. (2007). *Ortaca (Muğla) İlçesinin Etnobotaniği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Koçyiğit, M. ve Özhatay, N. (2006). Wild plants used as medicinal purpose in Yalova (Northwest Turkey). *Turk J Pharm Sci* 3(2): 91–103.
- Özhatay, N., Kültür, Ş. ve Gürdal, B. (2017). Check-list of additional taxa to the supplement Flora of Turkey VIII. *Istanbul J Pharm* 47 (1): 30–44.
- Özhatay, N., Kültür, Ş. ve Gürdal, B. (2019). Check-list of additional taxa to the supplement Flora of Turkey IX. *Istanbul J Pharm* 49(2): 105–120.
- Sezik, E., Yeşilada, E., Honda, G., Takaishi, Y., Takeda, Y. ve Tanaka, T. (2001). Traditional medicine in Turkey X. Folk medicine in Central Anatolia. *J Ethnopharm* 75: 95-115.
- Şahin-Fidan, E. ve Akan, H. (2019). Tek Tek Dağları Milli Parkı (Şanlıurfa-Türkiye) eteklerindeki bazı köylerde etnobotanik bir çalışma. *Bağbahçe Bilim Dergisi* 6(2): 64–94.
- Şekercioğlu, Ç.H., Anderson, S., Akçay, E., Bilgin, R., Can, Ö.E., Semiz, G., Tavşanoğlu, Ç., Yokeş, M.B., Soyumert, A., İpekdağ, K., Sağlam, İ.K., Yücel, M. ve Dalfes, H.N. (2011). Turkey's globally important biodiversity in crisis. *Biol Conserv* 144: 2752–2769.
- Tuzlacı, E. (2004). Baba Dağı (Muğla) florası ve Fethiye yöresinde halkın yararlandığı bitkiler hakkında bir ön araştırma. 14. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı (29-31 Mayıs 2002, Eskişehir), *Bildiri Kitabı* 417–426, Eskişehir.
- Tuzlacı, E. (2004). Datça Yarımadası (Muğla) florası ve bu yörede halkın yararlandığı bitkiler. 14. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı (29-31 Mayıs 2002, Eskişehir), *Bildiri Kitabı* 394–416, Eskişehir.
- Tuzlacı, E. (2005). *Bodrum'da Bitkiler ve Yaşam*. Güzel Sanatlar Matbaası, İstanbul.
- Uysal, G. (2008). *Köyceğiz (Muğla) İlçesinin Etnobotaniği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Yeşilada, E., Honda, G., Sezik, E., Tabata, M., Goto, K. ve Ikeshiro, Y. (1993). Traditional medicine in Turkey IV. Folk medicine in Mediterranean subdivision. *J Ethnopharm* 39: 31–38.
- Yeşilada, E., Sezik, E., Honda, G., Takaishi, Y., Takeda, Y. ve Tanaka, T. (1999). Traditional medicine in Turkey IX. Folk medicine in North West Anatolia. *J Ethnopharm* 64: 195–210.